

Rozdział 2.

DIAGNOZA STANU MIASTA

2.1. Diagnoza uwarunkowań rozwoju

Na podstawie przeprowadzonej analizy zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań rozwoju miasta (prezentowanej w materiałach towarzyszących) przedstawia się bieżącą sytuację Szczecina i jego otoczenia z podziałem na sfery. Stanowi to podstawę do sformułowania *misji* i wyznaczenia *celów* rozwoju; *strategicznych*, *kierunkowych* i *szczegółowych*.

2.1.1. Diagnoza w sferze przestrzenno-ekologicznej

1. Szczecin, jako stolica województwa, aglomeracja miejska i ośrodek usług o znaczeniu ponadregionalnym, jest ważnym ośrodkiem współpracy politycznej, społecznej i kulturalnej pomiędzy władzami samorządowymi nie tylko województwa zachodniopomorskiego, ale całej północno-zachodniej części Polski, północno-wschodnich Niemiec i południowych prowincji Szwecji. Zajmuje pozycję lidera w Euroregionie Pomerania silnie oddziałując na całe historyczne Pomorze Przednie i Brandenburgię. Po wejściu do UE położenie miasta zmieni się ze skrajnego w stosunku do jej granic na centralne. Stworzy to nowe możliwości rozwoju szeroko pojętych usług (w tym administracyjnych) oraz szansę stania się **europolis** – ponadregionalnym (rangi europejskiej) centrum naukowym, gospodarczym, kulturalnym i administracyjnym. Bliskość Berlina umożliwi Szczecinowi rozwinięcie atrakcyjnej oferty usług uzupełniających funkcje metropolitalne aglomeracji berlińskiej. Zagrożeniem dla wykorzystania tych szans może stać się intensywny rozwój społeczno-gospodarczy Meklemburgii-Pomorza Przedniego oraz - obserwowana w ostatnich latach - tendencja do obniżania się rangi Szczecina i całego województwa tak w skali krajowej jak i europejskiej, a także brak odpowiedniej polityki i działań ograniczających tę tendencję ze strony władz samorządowych i rządowych. Może to również skutkować wzmocnieniem historycznych więzów Szczecina z Berlinem kosztem i tak już słabych powiązań z Warszawą. Nie można wykluczyć scenariusza rozwoju, w którym Szczecin po wejściu Polski do UE przestanie pełnić rolę absolutnego lidera w regionie i w niektórych dziedzinach - takich jak np. szkolnictwo wyższe, administracja Euroregionu – będzie musiał ją dzielić z miastami niemieckimi położonymi w strefie przygranicznej.

2. **Walory środowiska naturalnego** Pomorza Zachodniego stanowią ogromny potencjał rozwoju całego regionu i Szczecina. Środowisko przyrodnicze – oprócz funkcji ekologicznej, rekreacyjnej i estetycznej – w powiązaniu z funkcją turystyczną to bardzo istotny czynnik atrakcyjności miasta. Wysoki udział terenów zielonych w strukturze użytkowania gruntów (41%) korzystnie wyróżnia Szczecin spośród innych miast. Czynnik ten nie jest aktualnie dostatecznie wykorzystywany. Znaczna część terenów miasta, z mocy ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, ma status obszarów chronionych. Ekologiczny System Zieleni Miejskiej bardzo korzystnie wyróżnia miasto na

tle innych tej wielkości miast polskich. Jednak w granicach miasta znajdują się obszary ekologicznego zagrożenia, charakteryzujące się przekroczeniem norm dotyczących jakości wód powierzchniowych, hałasu, degradacji powierzchni ziemi oraz zanieczyszczenia gleby i powietrza. Poważne zagrożenie dla ludności i środowiska naturalnego stanowią potencjalne awarie urządzeń zawierających substancje toksyczne oraz niebezpieczne ładunki przewożone przez gęsto zaludnione tereny miasta. Presja na środowisko przyrodnicze, będąca konsekwencją rozwoju miasta, jest ogromna i wykazuje tendencję rosnącą. Doprowadziło to w ostatnich dziesięcioleciach do degradacji miejskiego krajobrazu. W roku 1998 nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska przypadające na jednego mieszkańca w Szczecinie były najniższe spośród innych dużych miast wojewódzkich. Utrzymanie i podniesienie atrakcyjności miasta, wynikającej ze stanu środowiska przyrodniczego, wymaga przeciwdziałania tym tendencjom (m.in. poprzez maksymalne zwiększenie obszarów i ilości użytków ekologicznych oraz ich ochronę przed budownictwem mieszkaniowym, budową dróg, działalnością gospodarczą itp.). Pilną potrzebą staje się zachowanie i odtwarzanie już zniszczonych unikatowych walorów przyrodniczych miasta i jego otoczenia. Oznacza to, że strategia długofalowej ochrony środowiska naturalnego i szeroko pojętego ekorozwoju miasta powinna uwzględniać współpracę z ościennymi gminami, a nawet z sąsiednimi regionami i państwami. Władze miasta powinny zintensyfikować własną politykę informacyjną w odniesieniu do środowiska przyrodniczego oraz podjąć działania na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego (nie czekając, aż wymuszą je wymogi współpracy transgranicznej i przepisy Unii Europejskiej) i przystąpić do tworzenia zintegrowanego systemu ekozarządzania w układzie miasto–aglomeracja–województwo. Pozwoli to na jednoznaczne zidentyfikowanie obszarów wymagających bezwzględnej ochrony, i racjonalizuje gospodarowanie pozostałym zasobem przyrodniczym.

3. W procesie globalizacji i gospodarki rynkowej **jakość przestrzeni miejskiej** staje się ważnym atutem we współzawodnictwie o przyciągnięcie kapitału inwestycyjnego. W Unii Europejskiej wzmacniane są kierunki policentrycznej urbanizacji, opartej na zintegrowanym transporcie i łączności oraz zachowaniu tożsamości regionów i miast przez kształtowanie i ochronę środowiska przyrodniczego („Natura 2000”) i dziedzictwa kulturowego. W aglomeracji szczecińskiej zasadnicze znaczenie mają: powiązania przestrzenne, funkcje usługowe na rzecz gmin ościennych oraz przepływy ludności. Powiązania przestrzenne wynikają głównie z tendencji do kształtowania się sieci osadniczej oraz infrastruktury technicznej, w tym transportowej. Rozwój tej ostatniej, jako czynnika determinującego kierunki rozwoju przestrzennego, wymuszony jest przez gwałtowny rozwój motoryzacji oraz tendencje deaglomeracyjne, takie jak przenoszenie działalności gospodarczej oraz osiedlanie się mieszkańców Szczecina w gminach ościennych. Czytelna, będąca walorem miasta, struktura funkcjonalnoprzestrzenna, ukształtowała się zgodnie z naturalnymi warunkami ujściowego odcinka Odry, stanowiącego fragment ponadregionalnego korytarza ekologicznego o znaczeniu międzynarodowym. Na skutek kataklizmów dziejowych uległo zniszczeniu wiele wartościowych obiektów i zespołów urbanistycznych oraz zieleni zabytkowej. W wyniku współczesnych żywiołowych procesów urbanizacyjnych powstało w Szczecinie szereg obiektów architektonicznych o niskich walorach estetycznych, niedostosowanych do otoczenia i degradujących przestrzeń miasta (np. wielkopłytowe budownictwo mieszkaniowe). Rosnąca atrakcyjność terenów podmiejskich powoduje, że rozwój miasta postępuje w kierunku zachodnim i południowozachodnim poprzez aktywizację terenów przyległych do granic administracyjnych Szczecina (zwłaszcza w gminach Dobra

Szczecińska i Kołbaskowo). Grozi to likwidacją wartościowych ekosystemów wokół miasta. W centrum miasta postępuje proces wypierania zieleni wraz z coraz intensywniejszym inwestowaniem. Użytki rolne na obrzeżach miasta traktowane są jako rezerwa pod przyszłe tereny o charakterze ekologicznym i bariera dla nadmiernej urbanizacji sąsiednich gmin. Szansą na prawidłowy rozwój funkcjonalno-przestrzenny może być współpraca gmin tworzących aglomerację szczecińską z uwzględnieniem zróżnicowanych możliwości rozwojowych. Brak skutecznych działań kompleksowo obejmujących przestrzeń miejską, dbałości o estetykę oraz kreowania Szczecina jako miasta pięknego i nowoczesnego może okazać się czynnikiem ograniczającym jego rozwój.

4. Obowiązujący *Plan miejscowy zagospodarowania przestrzennego* wraz z uchwalonymi ponad 300 zmianami nie jest obecnie kompleksowym i pełnym dokumentem planistycznym mogącym od 2002 roku sprostać wymaganiom koniecznym do podejmowania decyzji administracyjnych dotyczących podziału nieruchomości, lokalizacji nowych inwestycji i wydawania zezwoleń na budowę. Oprócz uaktualnienia planu jednym z ważniejszych działań, warunkujących prowadzenie polityki przestrzennej i racjonalne **gospodarowanie gruntami** (33% powierzchni miasta to grunty komunalne), jest stworzenie w mieście centralnego Systemu Informacji Przestrzennej oraz podejmowanie decyzji na podstawie mapy cyfrowej. Zebranie, z informatyzowanie i bieżąca aktualizacja danych znacznie usprawnieni organizację pracy i podniesie jakość zarządzania miastem, a także posłuży do budowy rzeczowej i atrakcyjnej oferty dla inwestorów.

5. **Miejska sieć wodociągowa** zaopatruje ok. 97% mieszkańców Szczecina. Ponad połowa wody dostarczana jest z ujęcia powierzchniowego: Miedwie i - traktowanego jako rezerwowo - Kanał Kurowski; pozostałe to ujęcia wód podziemnych. System zaopatrzenia w wodę można aktualnie uznać za dobry, chociaż mająca ponad 1000 km długości sieć wodociągowa jest w znacznym stopniu zużyta i w wielu miejscach wymaga wymiany. Występujące w północnej części miasta okresowe braki wody powodowane awariami i zbyt małą przepustowością, powinny ustąpić po wybudowaniu systemu magistral doprowadzających Warszewo-Mścięcino. W systemie zaopatrzenia w wodę ważnymi problemami do rozwiązania są: brak rezerwowej magistrali dostarczającej wodę z ujęcia „Miedwie”, niedostateczna pojemność zbiorników wyrównawczych oraz konieczność wymiany starych i azbestowych odcinków sieci.

Gospodarkę ściekową miasta cechują: przestarzałe technologie i urządzenia służące do oczyszczania ścieków, brak kanalizacji sanitarnej na znacznym obszarze miasta i duże opóźnienia w budowie nowych oczyszczalni. Część istniejącej sieci kanalizacyjnej ma już ponad sto lat i pilnie wymaga wymiany. Spośród dużych miast wojewódzkich Szczecin ma najniższy odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie. Również wskaźnik udziału ścieków oczyszczonych we wszystkich ściekach wymagających oczyszczenia stawiają Szczecin na ostatniej pozycji wśród miast wojewódzkich. Powoduje to, że gospodarka wodnościekowa miasta wymaga pilnych decyzji, szybkich działań i znacznych nakładów inwestycyjnych. Szansę usunięcia zaniedbań w tej dziedzinie stwarza realizowany obecnie *Masterplan gospodarki wodnościekowej*, uwzględniony w wieloletnim planie inwestycyjnym miasta i współfinansowany ze środków unijnego programu ISPA.

Nadal nierozwiązany jest **problem gospodarowania odpadami**, w tym zwłaszcza ich segregacji i odzysku surowców wtórnych. W szybkim tempie rośnie ilość i objętość odpadów, co ogranicza możliwości ich składowania. Proponowane lokalizacje nowych składowisk spotkały się z protestami społeczności lokalnych. Segregacja odpadów i

odzyskiwanie surowców wtórnych są prowadzone na bardzo niewielką skalę. Brak rozwiązań systemowych i niski poziom edukacji ekologicznej społeczeństwa powodują, że problem gospodarki odpadami wciąż narasta stanowiąc zagrożenie dla środowiska w mieście i w gminach ościennych. Istnieje pilna konieczność uporządkowania tej sfery działalności oraz opracowania i wdrożenia programu gospodarki odpadami.

Łączna moc źródeł ciepła na obszarze miasta zaspokaja obecne zapotrzebowanie. Największe źródła ciepła, z których korzysta Szczecińska Energetyka Ciepła Sp. z o.o. (SEC) oparte są na węglu, co jest istotnym źródłem zanieczyszczeń powietrza. Podstawowy problemem SEC jest wysoki koszt wytworzenia, przesyłu i rozdziału ciepła oraz konieczność realizacji kosztownych inwestycji związanych z ochroną środowiska. Obecne nadwyżki mocy cieplnej oraz upowszechnienie systemu dociepleń budynków będą utrudniać restrukturyzację i racjonalizację systemu zaopatrzenia w ciepło. Szansę rozwoju racjonalnej i ekologicznej **gospodarki cieplnej miasta** są coraz powszechniej wykorzystywane ekologiczne źródła ciepła (gaz, geotermia, energia wiatru) pozwalające na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza.

Systematycznie rozbudowywana jest na obszarze Szczecina **sieć gazowa**. Wzrasta zużycie gazu, w tym zwłaszcza używanego do celów grzewczych. Odbiorcami gazu w 98,6% są gospodarstwa domowe. W strukturze sprzedaży gazu stanowią one jednak zaledwie 60,5%, pozostałą część odbiera przemysł i użytkownicy instytucjonalni.

W ostatnich latach wymieniono większość starej sieci żeliwnej i stalowej nie nadaj cej się do przesyłu gazu ziemnego, wybudowano nowe stacje gazowe pierwszego stopnia i rozbudowano system gazociągów magistralnych, dostosowując układ sieci do istniejącego i planowanego zagospodarowania terenu. Jedynie na obszarze zwartej zabudowy Śródmieścia występują ograniczenia w wykorzystaniu gazu do celów grzewczych ze względu na istniejącą przepustowość sieci.

W systemie sieci elektroenergetycznych brakuje – zwłaszcza w Śródmieściu i w północnych dzielnicach miasta – stacji zasilających wysokiego napięcia. Często występują trudności ze lokalizowaniem stacji transformatorowych średniego napięcia na terenach śródmiejskich. Istotnym problem są istniejące sieci napowietrzne wysokiego napięcia, utrudniające optymalne przestrzenne zagospodarowanie miasta. Linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia na obszarze zabudowy miejskiej powinny być zastąpione liniami kablowymi 110 kV.

Pojawienie się na szczecińskim rynku wielu firm telefonii bezprzewodowej i przewodowej zapewnia mieszkańcom praktycznie nieograniczony **dostęp do usług telefonicznych**. Wraz z systemami informatycznymi upowszechniającymi dostęp do Internetu stwarza to podstawy do rozwoju „społeczeństwa informacyjnego”. Powszechna dostępność źródeł informacji oraz usług telekomunikacyjnych i informatycznych przyczyni się do wzrostu konkurencyjności i innowacyjności szczecińskiej gospodarki, a tym samym będzie zachęcać do lokowania w Szczecinie nowych inwestycji. Ważnym czynnikiem rozwoju Szczecina będzie dalsza rozbudowa miejskiej sieci teleinformatycznej i systemów wymiany informacji, a w szczególności rozbudowa połączeń pomiędzy uczelniami oraz urzędami i instytucjami publicznymi.

Powyższe stwierdzenia dają podstawę do szczególnego uwypuklenia w analizie SWOT w sferze ekologiczno-przestrzennej następujących czynników:

Mocne strony:

- zabytki architektoniczne i układ przestrzenny związany z dziedzictwem historycznym i kulturowym miasta,
- urozmaicony krajobraz naturalny – zróżnicowanie przyrodnicze i przestrzenne, bogactwo wód powierzchniowych i podziemnych, bogaty zasób zieleni,
- duża różnorodność form ochrony przyrody,
- niski poziom przemysłowych i energetycznych zanieczyszczeń powietrza,
- istniejące wartościowe układy i zespoły architektoniczno-urbanistyczne,
- czytelna struktura funkcjonalnoprzestrzenna miasta.

Słabe strony:

- degradacja krajobrazu miasta oraz słabe wykorzystanie jego walorów przyrodniczych i kulturowych,
- braki w zakresie systemów infrastruktury technicznej (oczyszczanie ścieków, unieszkodliwianie odpadów, brak rezerwowego systemu dostaw wody z ujęcia „Miedwie”) połączone z niezadowalającym stanem techniczno-sanitarnym istniejących sieci wodociągowych i kanalizacyjnych,
- braki w zakresie wyposażenia w elementy infrastruktury społecznej i technicznej prawobrzeżnej części Szczecina,
- niekorzystna struktura własności i zarządzania w dziedzinie infrastruktury technicznej,
- brak aktualnej mapy cyfrowej dla celów planistycznych,
- duży udział zabudowy wielorodzinnej o niskim standardzie mieszkań,
- przewozy niebezpiecznych ładunków przez miasto.

Szanse:

- położenie sprzyjające rozwojowi - w punkcie centralnym poszerzonej UE i w korytarzu transportowym doliny Odry,
- bliskość i dobre połączenie drogowe z Berlinem i innymi ośrodkami Europy Zachodniej,
- rosnąca pozycja w ocenach atrakcyjności inwestycyjnej oraz wzrost roli Szczecina jako miejsca lokalizacji funkcji ponadregionalnych (w tym Euroregionu Pomerania, Korpusu Północ-Wschód),
- wartościowe kompleksy przyrodnicze w sąsiedztwie miasta,
- dostępność środowiska przyrodniczego, terenów, miejscowości wypoczynkowych i rekreacyjnych dla mieszkańców Szczecina i turystów,
- integracja ze strukturami UE wymuszająca działania na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego i rozwoju systemów infrastrukturalnych, a jednocześnie umożliwiającą korzystanie z funduszy pomocowych,
- współpraca transgraniczna w zakresie zagospodarowania przestrzennego i na rzecz ochrony środowiska,
- rozwój systemów infrastruktury technicznej,
- zatwierdzona strategia województwa zachodniopomorskiego.

Zagrożenia:

- brak spójności i luki w prawie o zagospodarowaniu przestrzennym,
- zagrożenie skażeniami ujęć wód powierzchniowych i podziemnych,

- zanieczyszczenie wód w zlewni Odry,
- wzrost natężenia hałasu i emisji zanieczyszczeń oraz odpadów,
- słaba współpraca Szczecina z gminami ościennymi,
- degradacja terenów zielonych na terenie i w otoczeniu miasta,
- brak zintegrowanego systemu ekozarządzania w układzie gmina-województwo-region.

2.1.2. Diagnoza w sferze społecznej

1. W najbliższych dziesięcioleciach głównym dążeniem UE będzie osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju, a jednym z największych wyzwań budowa społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego. **Konsekwencją przystąpienia Polski do UE** (swobodny przepływ osób, likwidacja barier w wyborze miejsca osiedlenia się, uzyskania obywatelstwa i podejmowania pracy) może stać się odpływ najwyżej wykwalifikowanych i dynamicznych osób do regionów atrakcyjnych pod względem stopnia rozwoju cywilizacyjnego, o wysokim poziomie innowacyjności, dostępności dóbr i usług oraz nieskażonym środowisku naturalnym, a także konieczność zajęcia się znacznie głębiej kwestiami równouprawnienia i zapobiegania ewentualnej dyskryminacji grup społecznych. Równocześnie Szczecin może stać się miejscem napływu grup ludności z krajów i regionów uboższych, o niższym poziomie rozwoju cywilizacyjnego, z modelami zachowań znacznie odbiegającymi od wzorów akceptowanych w Polsce. Może to, oprócz procesów demograficznych, stać się czynnikiem wzrostu konkurencyjności na szczecińskim rynku pracy.

2. Na terenie Szczecina istnieje znaczne **zróżnicowanie zjawisk społecznych**. Jedne z nich wyraźnie różnicują miasto według poszczególnych dzielnic, inne występują na terenie całego miasta. Chociaż większość wskaźników w sferze społecznej lokuje Szczecin na przeciętnym poziomie wśród największych miast polskich, to widoczne są zaniedbania w zakresie infrastruktury społecznej. Porównanie z miastami nadbałtyckimi plasuje Szczecin na najniższej lub jednej z najniższych pozycji (pod względem liczby miejsc w domach opieki społecznej, wskaźników zagęszczenia, liczby turystów i pojazdów samochodowych, liczby osób zatrudnionych na 1000 mieszkańców oraz dochodów z pracy zarobkowej). Kontynuowanie reform ustrojowych, zwłaszcza systemu edukacji oraz służby zdrowia, będzie prowadzić do napięć o wymiarze społecznym i finansowym.

3. Cechami charakterystycznymi **sytuacji demograficznej** Szczecina są: szybszy niż w innych miastach Polski proces starzenia się ludności, najstarsza struktura demograficzna na Pomorzu Zachodnim, spadek statusu rodziny, obniżenie się współczynników rodności i płodności kobiet oraz dzietności, przy jednoczesnej stabilizacji współczynnika zgonów (z porównania Szczecina z miastami portowymi w rejonie Morza Bałtyckiego wynika, że sytuacja w nich jest bardziej niepokojąca). To wszystko spowodowało w Szczecinie sytuację zwaną depresją urodzeniową. Długoterminowa prognoza demograficzna dla Szczecina wskazuje, że po okresie względnej stabilizacji do 2020 roku (415,4 tys. w 2010 roku, 418,1 tys. w 2020 roku) wystąpi dalszy spadek liczby ludności, osiągając 408,7 tys. osób w 2030 roku. Zmieni się również struktura wiekowa mieszkańców. W roku 2030 udział ludności w wieku produkcyjnym stanowić będzie 58,9% (64,5% w 1999 r.), w wieku przedprodukcyjnym – 16,7% (20,2% w 1999 r.), poprodukcyjnym – 24,5% (15,3% w 1999 roku) mieszkańców miasta. Na tle trendu długoterminowego do 2006 roku zaznaczy się okresowy wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym mogący mieć znaczny

wpływ na poziom bezrobocia w mieście. Bez znaczącego podniesienia atrakcyjności społeczno-gospodarczej miasta nie można liczyć na pojawienie się w Szczecinie dodatniego salda migracji. Skutki zmian sytuacji demograficznej Szczecina:

- a) spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym może z jednej strony ułatwić wdrożenie reformy edukacji, ale jednocześnie będzie rodzić wiele problemów związanych z bezrobociem wśród nauczycieli oraz koniecznością likwidacji niektórych placówek;
- b) spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym mobilnym przyczyni się do obniżenia skali bezrobocia i wydłużenia okresu aktywności zawodowej w grupie niemobilnej;
- c) okresowy wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym będzie wymagać aktywizowania rynku pracy szczególnie dla absolwentów;
- d) gwałtowny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (przyrost o ok. 60%) spowoduje powstanie wielu trudnych problemów do rozwiązania, szczególnie z zakresu ochrony zdrowia i opieki społecznej (zwiększać się będzie liczba emerytów w stosunku do pracujących, podnosząc koszty zatrudnienia, zwiększy się zapotrzebowanie na niektóre usługi medyczne, np. na rehabilitację oraz z pogranicza medycyny i pomocy społecznej, np. na opiekę przewlekłą).

4. **Zasoby mieszkaniowe** (45,5% to mieszkania spółdzielcze, 24,7% - komunalne, 25,6% - prywatne i 4,2% - zakładowe) w Szczecinie w 35,2% pochodzą sprzed 1945 roku. Pomimo to warunki mieszkaniowe w mieście ulegają powolnej poprawie, chociaż wskaźnik zagęszczenia jest nadal jednym z najwyższych wśród porównywalnych miast polskich. Najgorsze warunki sanitarnosocjalne występują w mieszkaniach komunalnych. Utrzymanie tych zasobów (w 73% pochodzących z przed 1945 roku) wymaga ogromnych nakładów finansowych. Wynika stąd potrzeba kontynuowania i rozwijania publiczno-prywatnych form poprawy warunków mieszkaniowych udostępnionych mieszkańcom w Programie *Nasz Dom* i Programie *Małych Ulepszeń*. Od roku 1998 miasto zaprzestało budowy mieszkań komunalnych, powierzając to zadanie dwóm miejskim towarzystwom budownictwa społecznego. Niedobór mieszkań wynosi 16,6 tys., a 10,9 tys. rodzin oczekuje na mieszkanie komunalne. Przy utrzymywaniu się obecnego tempa budowy mieszkań na likwidację istniejącego deficytu potrzeba aż 12,5 roku. W związku z wchodzeniem w dorosłe życie roczników wyżu demograficznego z lat 70 i 80 w najbliższych latach należy spodziewać się zwiększonego zapotrzebowania na mieszkania, które dodatkowo może nasilić migracja do miasta. Ze względu na niski poziom dochodów po raz pierwszy od dziesięcioleci wystąpiła na rynku mieszkaniowym nadwyżka podaży mieszkań nad popytem. Mieszkania stają się w coraz mniej dostępnym dobrem. Rosnące ceny nowych mieszkań powodują, że tylko około 39% gospodarstw domowych jest w stanie zaspokoić swoje potrzeby mieszkaniowe we własnym zakresie. W Szczecinie stworzono warunki do rozwoju rynku mieszkaniowego (prawo lokalne regulujące zasady rozwiązywania problemów mieszkaniowych, przekwalifikowanie gruntów pod budownictwo mieszkaniowe, rozwijanie nowoczesnych form zarządzania). Ciągłe jednak występuje niedostatek uzbrojonych gruntów. System budownictwa w ramach towarzystw budownictwa społecznego pozwala zaspokoić potrzeby rodzin o przeciętnych dochodach, lecz nie spełnia oczekiwań rodzin o najniższych dochodach. Problemem krajowym jest brak tanich programów budownictwa mieszkaniowego i kredytów hipotecznych. Na rynek mieszkaniowy Szczecina istotny wpływ wywiera także urbanizacja terenów sąsiednich gmin: Dobrej Szczecińskiej i Kołbaskowa, które w przeważającej większości zasiedlają mieszkańcy Szczecina, wpływając tym samym na spadek ogólnej liczby mieszkańców

miasta. Rozwiązanie problemów budownictwa mieszkaniowego zależy od polityki państwa, a w niewielkim stopniu od działań i możliwości finansowych miasta.

5. Wprowadzona w 1999 roku reforma ubezpieczeń zdrowotnych zasadniczo zmieniła system organizacji i finansowania służby zdrowia. Powstały kasy chorych, których zadaniem jest finansowanie świadczeń przysługujących z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego na podstawie umów zawieranych z podmiotami świadczącymi usługi medyczne. Nowe rozwiązania stwarzają pacjentom możliwość wyboru lekarza i placówki służby zdrowia, wymuszając tym samym podnoszenie przez placówki służby zdrowia jakości usług medycznych. Wraz z wejściem w życie reformy zaobserwowano w Szczecinie zmianę struktury zapotrzebowania mieszkańców na **usługi medyczne** - wzrasta liczba udzielanych porad w placówkach niepublicznych i następuje spadek w publicznych. Należy się spodziewać, że wraz z pogłębianiem się procesu starzenia społeczeństwa w Szczecinie wzrastać będzie zapotrzebowanie na usługi medyczne. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych, przypadająca na 1000 mieszkańców jest w Szczecinie wyższa niż w kraju i w Województwie Zachodniopomorskim. Prywatyzacja miejskich placówek opieki medycznej może być szansą na poprawienie jakości usług. Miasto wyróżnia się pozytywnie na tle otoczenia pod wzgl. dem. nasycenia wykwalifikowaną kadrą medyczną. Dzięki działaniom profilaktycznym spada liczba zachorowań na większość chorób (dominują choroby układu krążenia i nowotwory), w tym na choroby zakaźne, co świadczy też o poprawie stanu sanitarnego miasta. Wzrosła natomiast liczba zachorowań na choroby zawodowe. Brakuje również kompleksowej opieki i kontroli medycznej w szkołach podstawowych i średnich. Niezadowolający jest poziom edukacji nauczycieli i rodziców w zakresie zagrożenia młodzieży narkomanią, a także realizacji programów profilaktyki antynarkotykowej. Najczęściej podkreślanymi mankamentami funkcjonującego systemu ochrony zdrowia są: słaba pozycja pacjenta (który wciąż jest klientem, a nie świadomym swoich praw konsumentem usług medycznych), napięcia w poddanych znacznej restrukturyzacji placówkach służby zdrowia, niezakończona procedura prywatyzacji zakładów opieki zdrowotnej, anonimowa składka na ubezpieczenie zdrowotne oraz wymagający udoskonalenia system opieki 24 godzinnej (spoczywający dotychczas na podstawowej opiece zdrowotnej).

6. Istniejąca w mieście liczba miejsc w **przedszkolach i żłobkach** jest wystarczająca do potrzeb. Reorganizacji wymaga jedynie rozkład terytorialny tych jednostek (w niektórych placówkach występuje przepełnienie). Wzrosły oczekiwania rodziców związane z usługami opiekuńczo-wychowawczymi; nie satysfakcjonuje ich już wyłącznie miejsce w przedszkolu, lecz coraz częściej głównym kryterium wyboru jest ocena i opinia środowiska o placówce.

W ostatnich dwóch latach liczba uczniów szkół zarówno podstawowych jak i ponadpodstawowych, w Szczecinie obniżyła się o 5%. W najbliższych latach należy spodziewać się utrzymania tej tendencji we wszystkich grupach wiekowych, co spowoduje znaczny spadek zapotrzebowania na **usługi szkolno-wychowawcze** i będzie skutkować wzrostem bezrobocia wśród kadry pedagogicznej. W związku z systematycznym zmniejszaniem się liczby dzieci w wieku szkolnym zmniejsza się liczebność klas, co wpływa na poprawę warunków nauczania. Na rozgęszczenie dodatkowo wpływa powstawanie nowych niepublicznych placówek oświatowych. Standard obiektów oświatowych i wychowawczych jest jednak zbyt niski w stosunku do oczekiwań społecznych i standardów unijnych. Wydatki na realizację zadań oświatowowychowawczych są największym obciążeniem dla budżetu (43% wydatków

bieżących w 2000 roku). Szczecińskie szkoły realizują różnorodne programy autorskie w ramach innowacji i eksperymentów pedagogicznych, rozszerzając ofertę kształcenia, np. w klasach dwujęzycznych, integracyjnych, sportowych. Liczba absolwentów szkół średnich znacznie przekroczyła możliwości wchłonięcia ich przez szczecińskie wyższe uczelnie.

7. W latach 90 Szczecin przeżywał dynamiczny rozwój szkolnictwa wyższego – nastąpił ponad czterokrotny wzrost liczby studentów. Wskaźnik liczby studentów na 1000 mieszkańców jest bardzo wysoki. Jak wynika z rankingu szkół wyższych w Polsce, **szczecińskie uczelnie** kształcą na średnim poziomie. Programy i organizacja nauczania w szczecińskich uczelniach nie są dostosowane do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Wzrosnąć na nim zapotrzebowanie na coraz lepiej wykształcone kadry, a przewagę zaczną osiągać pracownicy o kwalifikacjach interdyscyplinarnych. Ograniczenia rozwoju nauki, wynikające z problemów finansowych, szczupłości bazy materialnej i jej dekapitalizacji mogą przyczynić się do spadku rangi miasta jako ośrodka naukowego i kulturalnego. Samorząd miasta może przeciwdziałać tym zagrożeniom poprzez mecenat nad wybitnymi twórcami i naukowcami (lub zespołami badawczymi) oraz inicjowanie i koordynowanie działań wspierających szczecińską naukę. Priorytetowe znaczenie dla rozwoju nauki i wzrostu innowacyjności gospodarki ma inicjowanie i wspieranie związków nauki z gospodarką.

8. W mieście funkcjonują instytucje kulturalne z profesjonalną kadrami o ponadmiejskim zasięgu oddziaływania. Wprawdzie rozwija się szkolnictwo artystyczne, lecz istotnym ograniczeniem jest niewystarczająca liczba miejsc dla utalentowanej młodzieży. Szczególnego wsparcia wymagają zabiegi o utworzenie samodzielnej Akademii Muzycznej w Szczecinie (obecnie istniejąca filia poznańskiej Akademii Muzycznej). Nadal nie w pełni eksponowane są zbiory muzealne o dużej wartości historycznej i współczesnej, znajdujące się na terenie Szczecina, głównie z powodu braku dostatecznej powierzchni ekspozycyjnej. Znacznie podniósł się natomiast poziom artystyczny imprez organizowanych przez szczecińskie placówki kulturalne, prezentowany jest ambitny repertuar i zapraszani artyści o ugruntowanej sławie w kraju i poza jego granicami. Pojawiły się nowe rodzaje aktywności oraz szersza oferta programowa co szczególnie jest widoczne w działalności domów kultury. Szczecin został dostrzeżony na krajowej i zagranicznej arenie artystycznej, przede wszystkim za sprawą niekonwencjonalnych metod prezentacji dzieł. Świadczy o tym udział szczecińskich artystów w wielu imprezach i festiwalach krajowych i zagranicznych, oraz duża liczba nagród zdobytych przez przedstawicieli szczecińskiego świata artystycznego. Jednak nadal zbyt mało jest imprez o znaczeniu i zasięgu ponadregionalnym. Zmieniły się wymagania widzów i słuchaczy, którzy obecnie przywiązują większą wagę do jakości prezentowanego repertuaru i wysokiego poziomu artystycznego. Wskazane byłoby opracowanie długookresowej **polityki kulturalnej miasta** i stworzenie warunków do organizowania imprez kulturalnych na wysokim poziomie. Z uwagi na to, że atrakcyjność instytucji i imprez kulturalnych jest wizytówką miasta, przyciąga bowiem turystów i pogłębia więź mieszkańców z miastem, ich rozwój należy zaliczyć do jednego z priorytetów *Strategii Rozwoju Szczecina*. Dzisiejsze możliwości organizowania przez miasto wydarzeń europejskiego formatu ogranicza m.in. brak odpowiedniej hali widowiskowo-koncertowej czy funkcjonowanie w jednym gmachu Teatru Współczesnego i Muzeum Narodowego. Wskazane jest wypromowanie symboli (zdarzeń, imprez), będących identyfikatorem miejsca, umożliwiającym utożsamianie się mieszkańców ze swoim miastem (typu MALTA, Warszawska Jesień itp.).

9. Działalność w sferze sportu i rekreacji prowadzi w Szczecinie wiele jednostek, począwszy od szkół, uczelni, poprzez organizacje i stowarzyszenia oraz placówki kulturalnooświatowe. Sport wyczynowy organizują w Szczecinie 72 kluby sportowe (w tym 8 pierwszoligowych). Dobre wyniki osiągają szczecińscy sportowcy, zwłaszcza w sportach wodnych, piłce nożnej, siatkowej, boksie, wspinaczce wysokogórskiej. W 41 szkołach pod patronatem klubów sportowych prowadzonych jest 108 klas o profilu sportowym. Rosnąca świadomość społeczeństwa potrzeby aktywnego stylu życia rodzi zapotrzebowanie na dobrze zorganizowane imprezy i widowiska sportoworekreacyjne. Dobre warunki przyrodnicze do uprawiania sportu i rekreacji, zwłaszcza związanej z wodą, oraz istnienie kadry i działaczy zaangażowanych w rozwój sportu i rekreacji, umożliwiają cykliczne organizowanie dużych imprez sportoworekreacyjnych, o zasięgu międzynarodowym. Na przeszkodzie stoi jednak niedostateczna baza sportowa (mimo istniejących 490 obiektów sportowych różnego typu), niezbędna do uprawiania wielu dyscyplin sportów wyczynowych i organizowania imprez międzynarodowych, a także niedobór środków finansowych na wspieranie rozwoju sportu i różnych form aktywnego wypoczynku. Biorąc pod uwagę wzrost popularności turystyki i komunikacji rowerowej, coraz dotkliwiej odczuwany jest w Szczecinie brak wystarczającej liczby ścieżek rowerowych. Wskazane jest takie zagospodarowanie parków szczecińskich, aby w każdym z nich mogły bezpiecznie odpoczywać całe rodziny.

10. Wielkość Szczecina, położenie oraz znaczenie gospodarcze i turystyczne powoduje że miasto jest szczególnie zagrożone przestępczością (36% przestępstw stwierdzonych w województwie koncentruje się w Szczecinie). **Zagrożenie przestępczością** rośnie nieprzerwanie od 1990 roku i, co jest szczególnie niepokojące, nastąpił wzrost liczby czynów przestępczych popełnionych przez nieletnich. Sprzyja temu wysoki poziom bezrobocia, zubożenie znacznej części społeczeństwa, kryzys rodziny i konsumpcyjny styl życia kreowany przez media. Nie bez znaczenia jest również brak odpowiednich możliwości do podejmowania działań operacyjnych przez policję. Pomimo rozległych terenów parkowoleśnych policja nie ma oddziału konnego. Ciągłe jeszcze miasto nie dysponuje zintegrowanym systemem zarządzania i reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa. Rośnie liczba przestępstw granicznocelnych, których sprawcami są zorganizowane grupy przestępcze, pożarów powstałych wskutek podpalenia, kolizji (41% jakie wydarzyły się w województwie) i wypadków drogowych (33%), utonięć (największa liczba w kraju), wypadków przy pracy oraz naruszeń obowiązujących przepisów ujawnionych przez Straż Miejską. Zjawiska te świadczą (pomimo poprawy wskaźnika wykrywalności przestępstw) o wzroście zagrożenia bezpieczeństwa mieszkańców. Upowszechniający się wizerunek Szczecina jako miasta niebezpiecznego wymaga zdecydowanego przeciwdziałania zarówno instytucjonalnego jak i przez większe zaangażowanie społeczeństwa. Proces ten może być wspierany inicjatywami pozytywnie wiążącymi mieszkańców ze służbami porządkowymi miasta i policji.

11. W krajach UE pojawiają się następujące zjawiska: spadek liczby ludności, ruchy migracyjne do miast, wzrost liczby osób samotnych, niepełnych rodzin, małżeństw bezdzietnych, zróżnicowanie społeczne w miastach wynikające z narastającej biedy i bezrobocia, różnic etnicznych i kulturowych, nasilające się tendencje imigracyjne. Należy spodziewać się wzmożenia działań na rzecz poprawy warunków życia oraz wyrównywania szans i dysproporcji rozwojowych.

Lata 90 zaowocowały na terenie Szczecina systematycznym ujawnianiem się problemów ubóstwa w wielu rodzinach, pogarszaniem warunków życia rencistów i emerytów oraz pogłębiającym się zróżnicowaniem socjalnym grup społecznych. Ubożenie społeczeństwa (przyrost wynagrodzeń brutto lokował Szczecin w 1999 roku w stosunku do poprzedniego roku na jednym z ostatnich miejsc wśród największych miast Polski i był ni szy od poziomu krajowej inflacji o 3 punkty procentowe), wzrastające bezrobocie, wzrost kosztów utrzymania, narastający problem bezdomności, patologizacja życia rodziny powodują wzrost zapotrzebowania **na pomoc społeczną**. Wśród 14 tys. rodzin dotkniętych patologiami społecznymi dominowały: alkoholizm, przestępczość, przemoc w rodzinie i narkomania. Największymi problemami społecznymi są: bezrobocie, niesprawność ruchowa, osoby wymagające opieki, niesprawność psychiczna. Pomimo przeprowadzenia unikatowych na skalę kraju *Diagnostycznych badań terenowych patologii i problemów społecznych w Szczecinie*, realizacja zadań w tym zakresie jest niewystarczająca. Konieczne jest przeciwdziałanie zjawiskom patologii oraz rozwiązywanie problemów społecznych zgodnie z *Miejskim programem profilaktyki patologii społecznej i rozwiązywania problemów społecznych*. Podstawowe zadania z zakresu opieki społecznej realizuje Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz kilkadziesiąt organizacji pozarządowych. Jakość świadczonych usług socjalnych jest niewystarczająca z uwagi na braki w bazie lokalowej, zapleczu technicznym, a także niedostatek środków finansowych. Sieć działających w mieście placówek MOPR wymaga lepszego dostosowania do potrzeb. Należy przygotować programy i struktury, które umożliwiają świadczenie usług przez sektor niepubliczny i mobilizowanie zasobów tkwiących w społecznościach lokalnych, zarówno do stymulowania samopomocy jak i wykorzystania tych zasobów do realizacji prostszych form pomocy społecznej.

12. Pozytywnym uwarunkowaniem jest **rozwój społeczeństwa demokratycznego**, polegający na wzroście świadomości w kwestii praw i obowiązków obywatelskich, a także coraz większej znajomości procedur instytucjonalnych. Ponad 60% mieszkańców utożsamia się z miastem i wyraża gotowość udziału w podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących rozwoju Szczecina. Aktywność obywatelska mieszkańców ogniskuje się w strukturach rad osiedlowych (około 700 radnych) i organizacji pozarządowych (jest ich zarejestrowanych w mieście 1028), realizujących różnorodne zadania na rzecz lokalnej społeczności. Nowatorska na skalę kraju *Szczecińska karta współpracy miasta i organizacji pozarządowych* określa politykę miasta wobec tej formy obywatelskiej aktywności mieszkańców i system finansowego wsparcia ich działań. Spółdzielczość mieszkaniowa nie umożliwia realizowania zasad samorządności i aktywności mieszkańców. Wspólnoty mieszkaniowe są na etapie organizowania się i dopiero zaczynają rozwijać swoją działalność. Świadomość i aktywność obywatelska nadal nie są zbyt duże (frekwencja wyborcza do parlamentu - 50,05%, do Rady Miasta - 38,01%, do rad osiedlowych - 5,47 %). Bardzo słabe są lokalne struktury demokratyczne. Trudne do przełamania są zjawiska niskiego zaufania społeczeństwa do mechanizmów demokratycznych, wiary w możliwość wpływu na kształtowanie i egzekwowanie prawa lokalnego oraz na podejmowane decyzje, braku pełnej świadomości przysługujących jednostce praw. Na trudności napotyka praktyczne stosowanie zasady pomocniczości (subsydiarności).

Powyższe stwierdzenia dają podstawę do szczególnego uwypuklenia w analizie SWOT w sferze społecznej następujących czynników:

Mocne strony:

- samorządowy system zarządzania sferą społeczną w mieście,
- rosnąca świadomość społeczeństwa potrzeby aktywnego stylu życia,
- obecność instytucji i osób związanych z kulturą o ugruntowanej renomie i tradycji,
- funkcjonowanie niepaństwowych placówek szkolnictwa wyższego, średniego i podstawowego,
- oferta oświaty, umożliwiająca rozwój dzieciom o różnych potrzebach i możliwościach edukacyjnych,
- istnienie wielu placówek naukowych i akademickich,
- rozwój systemów kształcenia zaocznego i doskonalącego opartego na istniejących szkołach wyższych,
- dobra identyfikacja problemów związanych z patologiami społecznymi,
- zaawansowany proces prywatyzacji lecznictwa ambulatoryjnego,
- rozwój nowych form zarządzania gospodarką mieszkaniową i budownictwem mieszkaniowym,
- dobre warunki przyrodnicze do uprawiania sportu i rekreacji,
- system finansowego wsparcia przez miasto organizacji pozarządowych,
- wzmacnianie tożsamości lokalnej mieszkańców Szczecina przez rozwój życia kulturalnego,
- zbiory muzealne i księgozbiory pozwalające na uświadamianie mieszkańcom posiadanego bogactwa,
- bogata w sensie merytorycznym i organizacyjnym oferta edukacyjna na wszystkich poziomach nauczania,
- rosnące zainteresowanie mieszkańców partycypacją w procesach decyzyjnych, świadczące o tworzącym się społeczeństwie obywatelskim.

Słabe strony:

- rosnące bezrobocie,
- starzenie się społeczności Szczecina, wynikające z ujemnego przyrostu naturalnego,
- niska efektywność funkcjonowania sektora ochrony zdrowia na obecnym etapie reform systemowych,
- niedostosowane do potrzeb rozmieszczenie placówek służby zdrowia,
- niedostateczna realizacja programów dotyczących promocji zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, antynarkotykowej, opieki w godzinach pozalekcyjnych w szkołach,
- niski poziom edukacji nauczycieli i rodziców w zakresie zagrożenia narkomanią,
- brak spójnej polityki miasta w kreowaniu życia kulturalnego, promocji kultury i koncepcji jej rozwoju,
- mała liczba imprez kulturalnych i sportowych o charakterze ponadregionalnym i mi dzynarodowym,
- niedostatecznie rozwinięta baza sportoworekreacyjna i kulturalna,
- pogarszający się stan istniejącej infrastruktury społecznej,
- brak zintegrowanego systemu zarządzania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa,
- niewystarczająca aktywność środowisk lokalnych w zakresie samorządności,
- niedostatek uzbrojonych gruntów komunalnych pod budownictwo mieszkaniowe,
- trudności z praktycznym stosowaniem zasady pomocniczości (subsydiarności),

- mała świadomość społeczności miasta własnej roli w budowaniu przyszłości jego „lokalnej ojczyzny” (frekwencja wyborcza, aktywność w dzielnicy i osiedlu, wrażliwość na los sąsiadów),
- niewystarczająca i dekapitalizująca się baza szkolna,
- brak powierzchni na ekspozycję zbiorów sztuki dawnej i współczesnej.

Szanse:

- możliwość zewnętrznego finansowania (w szczególności ze środków Unii Europejskiej) działań ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich,
- decentralizacja władzy państwowej,
- prywatyzacja placówek opieki medycznej,
- możliwość rozwoju turystyki krajoobrazowej i wodnej,
- położenie w kraju, które sprzyja wytworzeniu lokalnej tożsamości kulturowej,
- możliwość intensyfikacji współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej w przeciwdziałaniu uzależnieniom i zorganizowanej przestępczości,
- wymiana naukowa i kulturalna Szczecina z miastami w euroregionie i basenie Morza Bałtyckiego.

Zagrożenia:

- wysoki poziom długookresowego bezrobocia oraz proces ubożenia mieszkańców,
- pogłębiające się zróżnicowanie socjalne grup społecznych,
- duże zagrożenie mieszkańców chorobami cywilizacyjnymi,
- niewystarczający poziom finansowania ochrony zdrowia,
- niedostateczne finansowanie pomocy społecznej z budżetu państwa i niedoskonałość rozwiązań systemowych,
- niedobór obiektów rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych w Szczecinie i jego bezpośrednim otoczeniu,
- postępujący kryzys rodziny,
- słabość struktur demokratycznych,
- opinie o Szczecinie jako mieście niedającym perspektyw rozwoju i kariery młodym ludziom,
- upowszechniający się wizerunek Szczecina jako miasta niebezpiecznego.

2.1.3. Diagnoza w sferze gospodarczej

1. **Rozszerzenie Unii Europejskiej**, spowoduje integrację gospodarczą i ściślejszą współpracę pomiędzy krajami członkowskimi. Głównym dążeniem UE będzie osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju, a jednym z największych wyzwań budowa „społeczeństwa informacyjnego”. Rewolucja informacyjna powiększy dystans między krajami „społeczeństw informacyjnych” a krajami pozostającymi na klasycznej ścieżce rozwoju. Postępować będzie liberalizacja w przepływie kapitału, towarów, technologii, usług, osób. Podstawowymi czynnikami warunkującymi rozwój będą już nie środki trwałe, ale zasoby ludzkie oraz wiedza i informacja. Rozwój gospodarki będą napędzać sektory nowoczesnych technologii informatycznych, telekomunikacyjnych, biotechnologii oraz usług doradczych, informacyjnych, edukacyjnych i finansowych.

Postępować będzie napływ do kraju kapitałów zagranicznych, w tym inwestycje bezpośrednie, portfelowe, kredyty dla polskich przedsiębiorstw, środki z funduszy pomocowych. W strukturze majątku narodowego coraz większy udział i znaczenie zacznie odgrywać własność prywatna.

2. **Szczecińska gospodarka** wykazuje podobne tendencje jak gospodarka krajowa, którą od 1999 roku cechuje zahamowanie tempa wzrostu, obniżenie przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług, wzrost bezrobocia, pogorszenie wyników finansowych oraz brak potrzebnych kapitałów na rozwój. Według ostatnich analiz Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, wśród 18 największych miast Polski sklasyfikowanych w trzech grupach (A, B, C) Szczecin uplasował się na piątej pozycji po Warszawie, Poznaniu, Krakowie i Wrocławiu. W swojej grupie (czyli B) wyższe od przeciętnych oceny miasto uzyskało w zakresie skuteczności transformacji gospodarczej, gdzie brano pod uwagę postępy w rozwoju sektora prywatnego, dotychczasową aktywność inwestorów zagranicznych i zróżnicowanie branżowej struktury gospodarczej. Niżej natomiast oceniono chłonność rynku lokalnego, powiazaną z wielkością rynku, zamożnością społeczności lokalnej i poziomem aktywności gospodarczej. Spada znaczenie przemysłu w gospodarce Szczecina, zwłaszcza przedsi biorstw sektora publicznego - w 2000 roku udział przemysłu w wypracowanej produkcji sprzedanej wyniósł 55,2% (w 1998 roku 56,2%). W budownictwie, zdominowanym przez sektor prywatny, obserwujemy korzystne tendencje: wzrost rozmiarów sprzedaży i jednocześnie spadek zatrudnienia przyczynił się do znacznego wzrostu wydajności pracy. Z punktu widzenia wielkości przychodów ze sprzedaży, dominującą rolę w gospodarce miasta odrywają: produkcja sprzętu transportowego (w tym stocznie), usługi turystyczne i paraturystyczne, produkcja artykułów spożywczych i napojów, produkcja mebli, artykułów jubilerskich, chemikaliów i wyrobów chemicznych oraz pozostałe usługi komercyjne. Znacznie natomiast straciła na znaczeniu branża odzieżowa. Chociaż w aglomeracji szczecińskiej jest wiele podmiotów gospodarczych, co świadczy o dużej aktywności mieszka ców, to nie obserwuje się znaczącego napływu kapitału krajowego i zagranicznego do sfery pozahandlowej. W Szczecinie dominują branże produkcji nisko przetworzonej, nie b dące siłą napędową rozwoju miasta. Brak w mieście firmy *high-tech*, co wpływa na osłabienie instytucji naukowo-badawczych oraz ich współpracy z przemysłem. Sytuacja ta jest poważnym zagrożeniem, gdyż w najbliższych dziesięcioleciach rozwój gospodarki będą napędzać sektory nowoczesnych technologii. Brak nowych inwestycji w tych dziedzinach może w najbliższym czasie spowodować spadek pozycji Szczecina względem innych miast. Niewykorzystany jest istniejący potencjał firm budowlanych. Szansą ich rozwoju jest przystąpienie Polski do Unii Europejskiej (możliwość pozyskania zleceń na rynkach zewnętrznych) oraz przewidywany napływ środków z funduszy pomocowych (ISPA, SAPARD) na finansowanie inwestycji infrastrukturalnych. Administracja i struktury obsługujące gospodarkę powinny przygotować się na przyjęcie zwiększającego się napływu kapitału zagranicznego i rosnącą rolę własności prywatnej.

3. W ostatnich latach zauważalna jest zmiana w **strukturze zatrudnienia**. Rośnie udział zatrudnienia w usługach (obecnie 43% z pominięciem sfery społecznej) i zmniejsza się zatrudnienie w pozostałych działach, zwłaszcza w działalności produkcyjnej i budownictwie. Ponad 80% osób jest zatrudnionych w sektorze prywatnym. Sektor publiczny dominuje jedynie w takich działach, jak edukacja, ochrona zdrowia, administracja, pośrednictwo finansowe. W kolejnych latach koniunkturę gospodarczą w Szczecinie będzie kształtować rozwój usług.

Wzrost liczby bezrobotnych w Szczecinie (stopa bezrobocia w 1999 roku wynosiła 5,7 %, w 2000 roku - 8,2%, X 2001 roku – 10,6%) wynika z kilku przyczyn: wejścia na rynek pracy roczników wyżu demograficznego, przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych, ale przede wszystkim z dekonunktury w gospodarce, która zaowocowała nasileniem się grupowych zwolnień. Nadwyżki siły roboczej generuje przede wszystkim sektor publiczny. W gospodarce kraju i miasta będzie się zwiększać rola małych i średnich przedsiębiorstw, co w najbliższych latach spowoduje dalsze zmiany w strukturze zatrudnienia. Wzrośnie zapotrzebowanie na zawody związane z działalnością usługową, natomiast spadnie – na robotników przemysłowych. Na rynku pracy występować będzie zapotrzebowanie na coraz lepiej wykształcone kadry, będą poszukiwani pracownicy o interdyscyplinarnych kwalifikacjach, co wymusi ciągle doksztalcanie się pracowników i wielokrotne (4-5) przekwalifikowywanie się w ciągu aktywnego życia zawodowego. Wzrośnie zapotrzebowanie na pracę zespołową ludzi o różnych kompetencjach, umiejętnościach i doświadczeniach, a także mobilność siły roboczej, dostosowującej się do nowych form organizacji pracy.

4. O poziomie całej gospodarki Szczecina w coraz mniejszym stopniu decydują dziedziny związane z gospodarką morską. Zatrudnienie **w gospodarce morskiej** w 1999 roku wynosiło 12,2% ogółu pracujących w Szczecinie (15% zatrudnionych). Dotychczasowa specjalizacja portu (uniwersalnego, masowodrobniczego) w Szczecinie (z przewagą ładunku towarów masowych i brakiem terminalu kontenerowego) uniemożliwia przyjmowanie nowoczesnych statków. Głównym konkurentem Szczecina jest port w Rostocku, który po zjednoczeniu Niemiec uzyskał dostęp do całej gospodarki niemieckiej i został włączony w program wyrównania poziomu życia na obszarze byłej NRD. Ważną rolę odgrywa Stocznia Szczecińska Porta Holding S.A., zaliczająca się do czołówki światowej. Przedsiębiorstwa rybołówstwa morskiego borykają się z poważnymi problemami, wynikającymi z ograniczenia stref połowowych oraz wzrostu kosztów utrzymania załóg i konkurencji ze strony tanich armatorów. Niedocenywanie przez kolejne ekipy rządzące roli Bałtyku w rozwoju państwa, rosnąca konkurencja i kryzys na międzynarodowym rynku przewozów prowadzą do degradacji polskiej gospodarki morskiej, przejawiającej się w systematycznym zmniejszaniu konkurencyjności polskich przedsiębiorstw, portów i armatorów na rynkach międzynarodowych i wyniszczającej konkurencji na rynku krajowym. Kontynuacja tego typu polityki może zagrozić żywotnym interesom wszystkich regionów i polskich miast, które są tradycyjnie związane z morzem. Od kilku lat postępuje spadek koniunktury w gospodarce morskiej Szczecina. Przejawem tego jest niższa dynamika wzrostu sprzedaży i zysku. Obniżyła się dynamika eksportu, nakładów inwestycyjnych i rentowność kapitałów własnych. Rentowność przedsiębiorstw związanych z gospodarką morską wyznaczają kilkuletnie, a nawet kilkunastoletnie cykle koniunktury o charakterze globalnym. Zbytne uzależnienie gospodarki miasta od gospodarki morskiej mogłoby stwarzać zagrożenie kryzysowe w przypadku załamania koniunktury w tej dziedzinie. Dla utrzymania stabilnego rozwoju miasta należy zatem wspierać różnorodne sfery gospodarki (w tym wyposażenie portu w nowoczesną suprastrukturę), a zwłaszcza te, które charakteryzuje wysoki stopień przetworzenia i nowoczesne technologie. Nie oznacza to rezygnacji z korzyści, jakie może przynieść Szczecinowi rozwój przyjaznego środowiska i taniego transportu morskiego oraz połączeń między portami, a także portami i infrastrukturą lądową. Miasto jako akcjonariusz portu traktuje go jako obszar przestrzennogospodarczy, którego warunki funkcjonowania wpływają na całą gospodarkę regionu. Port odgrywa rolę miastotwórczą, jest ważnym dla miasta rynkiem pracy.

5. Według Instytutu Badań Nad Gospodarką Rynkową, Szczecin zajmuje drugą lokatę **pod względem dostępności komunikacyjnej**, wśród wszystkich miast wojewódzkich. Ruch na drogach dochodzących do granic miasta wzrósł w ostatnich pięciu latach od 40 do 80%. Istotnym mankamentem jest brak obwodnic (zewnętrznej i śródmiejskiej), które zbierałyby ruch tranzytowy, przygraniczny i z Polic do wnętrza regionu i centrum kraju. Ograniczenia te powodują duże zagęszczenie ruchu na podstawowych ciągach komunikacyjnych w śródmieściu. Układ urbanistyczny Szczecina wymusza konieczność przemieszczania się pomiędzy Prawobrzeżem i Lewobrzeżem (planowane jest ich połączenie trasą szybkiego tramwaju). Są tylko dwie przeprawy przez Odrę i Regalicę co powoduje nadmierną eksploatację tych obiektów i często wymusza wprowadzenie licznych ograniczeń ruchu. Wzrost poziomu wskaźnika motoryzacji spowodował problemy z parkowaniem, zwłaszcza w centrum miasta, pomimo że liczba zarejestrowanych pojazdów na 1000 mieszkańców stawia Szczecin na ostatnim miejscu wśród porównywanych miast. Dla powstrzymania degradacji dróg niezbędne są remonty obejmujące każdym roku minimum 15% wszystkich nawierzchni ulic. Usprawnienie ruchu kolejowego wymaga budowy zachodniej obwodnicy kolejowej Szczecin–Police, modernizacji stacji granicznej Szczecin Gumieńce, budowy drugiego toru między stacjami Szczecin Port Centralny i Szczecin Podjuchy oraz budowy mostu wysokowodnego na Regalicy. Funkcjonalnoestetycznej modernizacji wymaga dworzec Szczecin Główny. Brakuje dobrych połączeń kolejowych z Berlinem. Drogi wodne, mimo wzrostu w ostatnich latach masy towarowej przeładowywanej i przewożonej transportem rzeczny, nadal nie są w pełni wykorzystane przez transport śródlądowy zarówno w ruchu pasażerskim jak i towarowym. Szczecin nie ma portu śródlądowego jako wyłącznego podmiotu administracyjnego, pomimo że port ten stanowi element transeuropejskiej sieci transportowej TEN. Konieczne jest poprawienie żeglowności dróg wodnych. Komunikacja lotnicza odgrywa niewielką rolę w systemie transportowym miasta (tylko jedno połączenie międzynarodowe i jedno krajowe z lotniska w Goleniowie). W obsłudze ruchu pasażerskiego coraz większego znaczenia nabierają porty lotnicze Berlina, stanowiące dużą konkurencję. Bezsprzeczna potrzeba posiadania miejskiego lotniska komunikacyjnego wymaga podjęcia działań prawnoorganizacyjnych i inwestycyjnych na rzecz rozwoju transportu lotniczego i wzrostu jego znaczenia na skalę regionu i kraju.

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej firmy zajmujące się spedycją międzynarodową uzyskują dostęp do rynku europejskiego, lecz zarazem zostaną wystawione na bardzo silną konkurencję międzynarodową, co może spowodować eliminację słabszych podmiotów.

Korzystne położenie geograficzne – na skrzyżowaniu szlaków wszystkich rodzajów transportu – a przede wszystkim funkcjonowanie portu morskiego stanowią o tym że Szczecin może być transportowym centrum logistycznym.

6. Ze względu na uwarunkowania zewnętrzne, a także historyczne, przestrzennoekologiczne i ekonomiczne **funkcja turystyczna** może stać się jedną z funkcji miastotwórczych Szczecina. Miasto ma dużą szansę, by stać się ośrodkiem turystycznym rangi krajowej i międzynarodowej oraz centrum obsługi ruchu turystycznego. Za wiodące należy uznać w Szczecinie następujące formy turystyki: biznesową, miejską i kulturową, przygraniczną, tranzytową i rekreacyjną. Miasto powinno dążyć do zbudowania silnego ośrodka turystyki wodnej i nadwodnej. Istotne dla gospodarki turystycznej są duże możliwości rozwoju jachtingu o międzynarodowym zasięgu i innych sportów wodnych na terenach nabrzeżnych jeziora Dąbie, obecnie zagospodarowanych w niewielkim stopniu.

Warunkiem rozwoju turystyki wodnej w rejonie Szczecina jest wypromowanie i uruchomienie połączeń wodnych Berlin-Jezioro Dąbie-Morze Bałtyckie oraz rozwinięcie niezbędnej infrastruktury.

7. W **dziedzinie małej i średniej przedsiębiorczości** zasadniczą grupę na terenie Szczecina tworzą firmy zajmujące się handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawami. Prawie 100% jednostek w tej sferze należy do właścicieli prywatnych. Największa liczba firm z udziałem kapitału zagranicznego (niemieckiego – 55%, i szwedzkiego – 9,8% ogółu spółek jointventure) funkcjonuje w działach: handel hurtowy i detaliczny, naprawy, działalność produkcyjna, obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów, budownictwo, transport. Biorąc pod uwagę liczbę wszystkich spółek z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, Szczecin plasuje się na trzecim miejscu, po Warszawie i Poznaniu (duża liczba niewielkich spółek). Spółki te są tworzone w branżach łatwych do likwidacji, o nietrwałych i tanich miejscach pracy. W ostatnich trzech latach uruchomiono sieć dużych super i hipermarketów, rozwinęła się sprzedaż wysyłkowa i inne nowoczesne formy sprzedaży, takie jak TV market, teleshop i sprzedaż przez Internet. Było to jedną z przyczyn spadku liczby placówek handlowych w mieście, zmniejszenia się powierzchni sprzedaży i obniżenia zatrudnienia. Silna konkurencja na rynku spowodowała wzrost jakości obsługi klienta oraz konieczność obniżania cen i marż handlowych. Dość duże zainteresowanie w ostatnich latach klientów z Niemiec dokonywaniem zakupów oraz korzystaniem z usług w Szczecinie znacznie osłabło. Ocenia się, że w przyszłości właśnie usługom przypadnie decydująca rola w rozwoju koniunktury gospodarczej polskich rejonów przygranicznych.

8. Brak w Szczecinie siedzib **instytucji finansowych**, które byłyby związane z lokalną gospodarką, osłabia pozycję szczecińskiej gospodarki w stosunku do innych regionów. Polityka rozwojowa funkcjonujących na rynku szczecińskim oddziałów i filii banków oraz instytucji bankowych, podobnie jak ich polityka kredytowa, są uzależnione od polityki ich central, niezwiązanych z gospodarką lokalną.

9. **Rozwój gospodarczy Szczecina w nadchodzących latach** będą determinować: peryferyjne położenie z punktu widzenia rynku polskiego, zlokalizowanie w mieście tradycyjnych gałęzi produkcji, wysokie zużycie majątku produkcyjnego, przestarzałe technologie, innowacyjność przedsiębiorstw, podatność na restrukturyzację i transfer nowych technologii, rosnące wymogi co do jakości produktów i usług, aktywność podmiotów gospodarczych oraz ich wielkość i struktura branżowa, dostępność kapitału, wreszcie jakość i umiejętne wykorzystanie miejscowej siły roboczej. Gospodarka Szczecina będzie pod wpływem uwarunkowań zewnętrznych o charakterze globalnym, takich jak: tendencje występujące we współczesnej gospodarce światowej (informatyzacja i dynamiczny rozwój technologii), zobowiązania Polski wobec Unii Europejskiej, Światowej Organizacji Handlu (WTO), OECD i NATO oraz geograficzna bliskość dużych rynków europejskich i nowo powstałych rynków w regionie Morza Bałtyckiego.

Powyższe stwierdzenia dają podstawę do szczególnego uwypuklenia w analizie SWOT w sferze gospodarczej następujących czynników:

Mocne strony:

- tranzytowe położenie miasta,

- siedziba Euroregionu Pomerania,
- lotnisko w Goleniowie i możliwość budowy lotniska w Dąbiu,
- rozwinięte układy infrastruktury kolejowej,
- morskorzeczny port handlowy z potencjałem przeładunkowym i tranzytowym,
- zasoby wód powierzchniowych,
- duże zasoby gruntów komunalnych,
- przedsiębiorczość mieszkańców,
- dobre zaplecze noclegowe,
- rozwinięta sieć teleinformatyczna uczelni,
- wysoki poziom wiarygodności finansowej miasta,
- zasoby ludzkie o wysokich kwalifikacjach,
- duże i różnorodne zasoby wodne powiązane z europejską siecią dróg wodnych,
- duże możliwości kreowania produktów turystycznych

Słabe strony:

- słabe skomunikowanie miasta z krajem i niedrożny komunikacyjny układ tranzytowy, zwłaszcza na osi północ-południe,
- zbyt mała przepustowość miejskiej sieci drogowej, w szczególności połączeń Prawobrzeża i Lewobrzeża, oraz niewystarczające skomunikowanie drogowe z portem,
- wysoki koszt utrzymania toru wodnego Świnoujście-Szczecin,
- niedostateczne wyposażenie terenów w infrastrukturę techniczną
- niedobór inwestycji dywersyfikujących gospodarkę miasta,
- niewielka liczba firm stosujących zaawansowane technologie,
- brak siedzib instytucji finansowych,
- niedostateczne wykorzystanie bogactwa zasobów wodnych,
- słaba znajomość wśród szczecinian języków obcych,
- niewystarczająca skuteczność w zdobywaniu zewnętrznych środków finansowych,
- odpływ z miasta majątnych i przedsiębiorczych mieszkańców,
- duża zależność budżetu miasta od dotacji i subwencji władz centralnych,
- brak miejskich produktów turystycznych,
- brak systemu promocji miasta i informacji turystycznej,
- brak jednoznacznego i pozytywnego wizerunku miasta,
- niewystarczająca liczba międzynarodowych połączeń komunikacyjnych.

Szanse:

- członkostwo Polski w Unii Europejskiej i dostępność funduszy pomocowych,
- położenie w basenie Morza Bałtyckiego, na najbardziej intensywnie rozwijającym się obszarze Europy,
- bliskość Berlina i Skandynawii (a także niektórych portów wschodnioeuropejskich) jako potencjalnych rynków zbytu, inwestorów i partnerów gospodarczych,
- położenie miasta w strefie przygranicznej dające szansę dalszej współpracy z miastami niemieckimi i rozwoju,
- położenie na osi tranzytowej północ-południe i wschód-zachód,
- możliwość wykorzystania potencjału portu, po jego modernizacji, jako ośrodka aktywizacji rozwoju miasta,

- rozszerzenie sieci logistycznych i gospodarczych powiązań portu dostosowanych do sieci portów europejskich,
- realizacja Programu dla „Odry 2006” i koncepcji utworzenia Korytarza Transportowego Doliny Odry,
- realizacja koncepcji węzła transportowego na przecięciu A6 (Szczecin-Berlin) oraz A3,
- rozwijająca się turystyka wodna,
- rosnący na świecie popyt na usługi turystyczne.

Zagrożenia:

- postępująca marginalizacja miasta i województwa w wyniku niekorzystnych decyzji władz centralnych dotyczących komunikacji,
- brak prorozwojowej polityki morskiej państwa,
- wysoka konkurencyjność niemieckiej gospodarki, w tym gospodarki morskiej,
- słabo rozwinięta sieć i niski standard dróg wiążących miasto z siecią dróg zewnętrznych i autostrad,
- zły stan toru wodnego Szczecin-Świnoujście
- niska klasa żeglowności Odry i toru żeglugi śródlądowej na jeziorze Dąbie,
- restrykcyjny i mało atrakcyjny dla prowadzenia inwestycji system podatkowy w kraju,
- brak zrozumienia dla regionotwórczej roli Szczecina.

2.1.4. Diagnoza systemu zarządzania strukturami samorządu miejskiego

1. W skład organów samorządowych Szczecina wchodzi: siedmioosobowy Zarząd Miasta, będący organem wykonawczym, i licząca 60 radnych Rada Miasta - sprawująca funkcje stanowiące i kontrolne. Jakość legislacyjna pracy Rady Miasta pod względem zgodności stanowionego prawa lokalnego z aktami wyższego rzędu jest bardzo dobra. Niestabilność polityczna skutkuje częstymi zmianami Zarządu Miasta. W odczuciu mieszkańców, mimo znacznej poprawy sytuacji, część decyzji podejmowanych przez władze zapada bez uwzględnienia opinii i potrzeb mieszkańców. Poprawienie kontaktów ze społeczeństwem można osiągnąć przez okresowe badania opinii i potrzeb lokalnych społeczności oraz lepszą politykę informacyjną.

Wartość mienia komunalnego (stan na 30.06.2000 roku) wynosi 6 998 mln zł, w tym największą pozycję stanowi rzeczowy majątek trwały (89%), a w nim 79% grunty komunalne. Największą część majątku obrotowego (62%) ma do dyspozycji Urząd Miejski.

Zarząd Miasta i (jednocześnie) Powiatu Grodzkiego wypełnia swoje zadania przy pomocy Urzędu Miejskiego, w którym wydzielono 32 jednostki wewnętrzne (zatrudniające 881 pracowników) oraz 249 współpracujących z Urzędem odrębnych jednostek o różnej formie organizacyjno-prawnej zatrudniających łącznie 16,5 tys. pracowników. Samorząd nadzoruje 6 straży, służb i inspekcji (łącznie ponad 1,6 tys. pracowników) oraz uczestniczy w zarządzaniu 19 spółkami z udziałem miasta i 2 towarzystwami budownictwa społecznego. Poszczególni członkowie Zarządu nadzorują wydziały Urzędu Miejskiego i podporządkowane im pośrednio miejskie oraz powiatowe jednostki organizacyjne. Pionowa organizacja struktury zarządzania urzędem utrudnia poziomą współpracę między poszczególnymi jednostkami. Dotychczas nie było stanowiska lub komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za planowanie, koordynację i nadzór zadań ogólnomiejskich (oraz

powiatowych). Rolę koordynatora rozwoju będzie pełnić nowo powołane Biuro Strategii i Rozwoju Miasta. **Poprawienie efektywności zarządzania** miastem wymaga analizy struktur organizacyjnych i występujących w nich zależności. Do prowadzenia racjonalnej gospodarki przestrzennej i gruntowej niezbędne jest zakończenie prac nad stworzeniem mapy cyfrowej i centralnego systemu informacji przestrzennej. Infrastruktura Miejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej powinna stać się załącznikiem systemu ogólnomiejskiej sieci teleinformatycznej, umożliwiającej wykorzystywanie informacji i baz danych różnych instytucji do sprawnego i efektywnego zarządzania organizmem miasta. Strategia rozwoju miasta dzięki przygotowaniu i wykorzystaniu istniejących, dokumentów kierunkowych (polityk branżowych, zasad...) oraz realizacyjnych (programów, planów, projektów) stanie się jednym z podstawowych dokumentów wykorzystywanych do opracowania strategii rozwojowych przedsiębiorstw, środowisk akademickonaukowych oraz organizacji i społeczności lokalnych. Lepsza spójność tych dokumentów ze strategią miasta jest warunkiem ich powodzenia. Bez wsparcia przedsiębiorstw i sfer biznesu oraz wykształconych kadr wykorzystujących osiągnięcia nauki strategia rozwoju miasta nie ma szans na wdrożenie i realizację. Ważne jest nawiązanie ścisłej współpracy między strukturami samorządowymi, podmiotami i obywatelami, do których adresowana jest strategia. Dotychczasowe działania miasta na tym polu są niedostateczne.

W wielu przypadkach jakość pracy samorządu jest negatywnie oceniana przez mieszkańców. Brakuje standardów jakości usług, a wykaz procedur organizacyjnych wzorowanych na normach ISO jest niepełny. Jakość obsługi interesantów poprawiło zorganizowane w 1998 roku Biuro Obsługi Interesantów, którego zakres działania powinien być rozszerzany. Kontrolę pracy Urzędu ułatwia przejrzystość miejskich finansów, sieć Intranet oraz rozbudowana informacja o mieście dostępna na szczecińskiej stronie WWW. W Urzędzie rozpoczęto przygotowania do załatwiania spraw przez interesantów przy wykorzystaniu Internetu.

Dużą szansą realizacji strategii jest aktywizacja i samoorganizacja lokalnych społeczności – rady osiedli, które powinny być nadal rozwijane i wspierane. Jednym z możliwych kierunków działań jest delegowanie prostszych zadań jednostkom pomocniczym lub rozważenie możliwości tworzenia delegatur Urzędu Miejskiego wzorem innych miast.

2. Samorząd miasta ma ograniczone **możliwości kształtowania polityki finansowej**, zwłaszcza w zakresie dochodów. Od roku 1996 zaznacza się spadek dochodów własnych w przychodach operacyjnych ogółem. W roku 1999 udziały w podatkach, subwencje i dotacje przekroczyły 60% ogólnych dochodów budżetu miasta. Od roku 1999 zaznacza się zwiększony udział bezzwrotnych środków finansowych z funduszy międzynarodowych oraz dotacji na realizację zadań własnych (od 1% na początku lat 90 do ponad 6,2% w 1999 roku). Na stałym poziomie pozostają dotacje na zadania zlecone (10–12% dochodów ogółem). Dochody budżetu z podatków i opłat przejawiają tendencję wzrostową, a największy udział ma podatek od nieruchomości (w 2000 roku – 11,2%). W kolejnych latach stawki podatku od nieruchomości były utrzymywane na ustawowym poziomie. Polityka podatkowa samorządu miasta polegała na wprowadzaniu od 1994 roku uzasadnionych ulg i zwolnień, w tym dla podmiotów inwestujących na terenach słabo rozwiniętych gospodarczo. W strukturze wydatków bieżących największą część stanowią wydatki na finansowanie sfery społecznej (62 % wydatków w 2000 roku), w tym wydatki na realizację zadań oświatowowychowawczych stanowiły 43 % bieżących wydatków w 2000 roku. W strukturze wydatków miasta w ostatnich latach zaszły istotne zmiany; zaznacza się spadek nakładów na sferę komunalną oraz wzrost wydatków związanych z

funkcjonowaniem sfery społecznej. W coraz większym stopniu dofinansowywane są z budżetu miasta zadania z zakresu edukacji zlecone przez samorząd województwa. Obniżył się poziom wydatków majątkowych, których malejący od 1998 roku udział w strukturze (30 w 1998 roku, 23% w 2000 roku) był spowodowany znacznym wzrostem wydatków bieżących. Pomimo to nominalne nakłady na inwestycje rosły w latach 1998–2000 średnio o 4,6 % rocznie.

Deficyt budżetowy miasta przed spłatą długów wynosił w 2000 roku 10% wpływów (średnio 2% w latach 1996-1999). Bezpośrednie zadłużenie w ostatnich latach znacznie się zwiększyło (na 31.12.2000 roku wynosiło 133 962 240 zł), ale pozostaje na bezpiecznym poziomie 17% wpływów budżetowych w 2000 roku. Sumy wydatkowane na obsługę zadłużenia są nieznaczne i wynoszą 2% wpływów budżetowych.

Aktualna **ocena ratingowa** Szczecina (ostatnia aktualizacja w styczniu 2002 roku) pod względem długoterminowego długu zaciąganego w walucie obcej jest według Fitch IBCA oraz Standard & Poor's - BBB (stabilna). Odzwierciedla ona mocną pozycję budżetową, niewielkie zadłużenie, dobrą płynność, zaawansowane i ostrożne zarządzanie finansami, połączenia transportowe o ogólnym poziomie infrastruktury przewyższającym średnią krajową, korzystne położenie miasta w pobliżu granicy z Niemcami oraz łatwą dostępność ze Skandynawii. Wśród czynników ograniczających wskazano: koncentrację przedsiębiorstw gospodarki morskiej, ograniczoną elastyczność dochodów i wydatków, wolniejszy wzrost dochodów bieżących w stosunku do wydatków bieżących, wrażliwość na wahania stóp procentowych. Budżet miasta utrzymuje dobrą płynność finansową dzięki zcentralizowanemu systemowi zarządzania gotówką, codziennemu kontrolowaniu dochodów i wydatków za pomocą komputerowego systemu nadzoru oraz łatwo dostępnym funduszom w postaci linii kredytowej.

Analiza zdolności kredytowej wskazuje, że realizacja projektów inwestycyjnych może odbywać się również przez finansowanie kredytami bądź środkami z emisji obligacji. Z wieloletniej prognozy budżetu (przy założeniu finansowania programu gospodarki wodnościekowej Szczecina ze źródeł zewnętrznych – kredyt z Europejskiego Banku Inwestycyjnego) wynika, że można spodziewać się wzrostu poziomu inwestycji do 2005 roku, natomiast w latach 2006-2011 spadku poziomu wydatków majątkowych. W latach 2012-2015 nastąpi stabilizacja sytuacji finansowej miasta i znowu będzie można zwiększyć środki na finansowanie inwestycji miejskich poprzez wspomaganie kredytami, pożyczkami bądź emisją obligacji. Zaciągnięcie dodatkowych kredytów we wcześniejszym okresie, czyli po 2005 roku będzie możliwe pod warunkiem umorzenia części kredytów preferencyjnych wykorzystanych na realizację zadań proekologicznych i pozytywnego zweryfikowania prognozy rozwoju sytuacji finansowej budżetu miasta na kolejne lata budżetowe.

Powyższe stwierdzenia dają podstawę do szczególnego uwypuklenia w analizie SWOT w sferze zarządzania następujących czynników:

Mocne strony:

- dobra jakość legislacyjna Rady Miasta pod względem zgodności jej uchwał z aktami wyższego rzędu,
- informatyczna baza danych o mieście,
- skuteczne działania restrukturyzacyjne i prywatyzacyjne w zakładach budżetowych,
- Biuro Obsługi Interesantów,
- wykwalifikowana kadra urzędnicza.

- relatywnie wysokie dochody z majątku i ustabilizowana baza podatków lokalnych,
- jawne i przejrzyste finanse miasta, poparte znaczącym majątkiem komunalnym, stanowiące przesłankę wysokiej wiarygodności kredytowej miasta,
- pozytywne oceny ratingowe miasta,
- utworzenie komórki odpowiedzialnej za całościowe planowanie, koordynację i nadzór zadań ogólnomiejskich,
- powstanie silnych elit politycznych w mieście,
- wysoka wiarygodność kredytowa oraz sprawne zarządzanie finansami jako istotny czynnik pobudzenia rozwoju miasta.

Słabe strony:

- podejmowanie przez władze miasta wielu decyzji bez uwzględnienia opinii i potrzeb mieszkańców,
- branżowe, pionowe podziały w całej strukturze organizacyjnej, osłabiające współpracę poziomą pomiędzy poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi,
- częste zmiany organizacyjne w Urzędzie Miejskim zakłócające normalny tok pracy i pogarszające w konsekwencji konkurencyjną pozycję i wizerunek miasta,
- brak długofalowej polityki kadrowej zapewniającej administracji miasta wysoko wykwalifikowaną kadrę pracowników,
- słabe wykorzystanie narzędzi informatycznych w zarządzaniu,
- brak pełnego pokrycia obszaru miasta mapą cyfrową,
- brak standardów usług, za których realizację odpowiada samorząd,
- ograniczona elastyczność dochodów budżetowych,
- niestabilność polityczna w organach samorządowych, osłabiająca skuteczność i jakość zarządzania miastem,
- brak podstawowych dokumentów umożliwiających długofalowe zarządzanie rozwojem miasta (polityki branżowe),
- rosnąca presja mieszkańców na podnoszenie standardu usług społecznych, mogąca doprowadzić do ograniczania środków przeznaczanych na rozwój infrastruktury komunalnej,

Szanse:

- wprowadzenie samorządowego korpusu służby cywilnej,
- decentralizacja władzy państwa – wzmocnienie pozycji regionów,
- rozwój technologii informatycznych i telekomunikacyjnych
- wprowadzenie podpisu elektronicznego, umożliwiające wykorzystanie Internetu do obsługi interesantów.

Zagrożenia:

- asymetria pomiędzy nowymi zadaniami przekazywanymi miastu do realizacji a wysokością środków finansowych na ich prawidłowe wykonanie,
- postrzeganie pracy urzędów przez pryzmat korupcji i sporów politycznych,
- uszczuplanie przez rząd kompetencji samorządów,
- stałe, nieprzewidywalne zmiany systemu finansowania samorządu.